

Dyslexieprotocol

Hubertus & Berkhoff
2020 – 2024

DYS-

LEX-

IE.....

HOE SPEL
JE DAT?

Inhoudsopgave

1. Doelen en uitgangspunten.....	3
2. Wat is dyslexie?	4
3. Waar heeft de dyslectische leerling last van?	4
4. Rol van de mentor, docent, leerling en ouders/verzorgers.....	6
5. Procedures begeleiding en ondersteuning 2020 – 2024	7
6. Standaardfaciliteiten en aanvullende afspraken	8
7. Officiële regelingen m.b.t. het centraal schriftelijk eindexamen	9
8. Hulpmiddelen en faciliteiten bij het schoolexamen	9
9. Aangepaste beoordeling Nederlands.....	10
10. Aangepaste beoordeling MVT.....	10

Bijlagen

1. Tips voor docenten	11
2. Internetsites	12
3. Kenmerkende problemen bij dyslexie.....	13

1. Doelen en uitgangspunten

Dit dyslexieprotocol heeft als doel leerlingen, ouders en docenten in te lichten over het dyslexiebeleid van Hubertus & Berkhoff: de procedures, mogelijkheden voor begeleiding en officiële regelingen en faciliteiten die gelden voor dyslectische leerlingen.

Doelen

- Dyslectische leerlingen kunnen die opleiding volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.
- Ze kunnen omgaan met hun dyslexie.
- Ze vergroten hun functionele lees- en schrijfvaardigheden, zo nodig met hulpmiddelen.

Uitgangspunten

- De leerling staat centraal. Docenten vragen wat hij/zij nodig heeft.
- Een geïntegreerde aanpak. Begeleiding vindt zoveel mogelijk plaats in de les en er is een goede afstemming in het schoolteam en tussen leerlingen, ouders en school. Hierbij horen contactmomenten met de leerling waarin voortgang en welbevinden worden besproken.
- De leerling kan gebruik maken van compenserende, dispenserende en remediërende maatregelen.
- De ondersteuning vindt plaats gedurende de hele schoolloopbaan en genomen maatregelen gelden voor alle schooljaren. Voor het centraal schriftelijk eindexamen gelden specifieke, wettelijke regels.
- De ondersteuning gaat uit van wat werkt bij de leerlingen en wat een zo groot mogelijk effect heeft.

2. Wat is dyslexie?

Een algemeen geaccepteerde definitie is:

Dyslexie is een stoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van lezen en/of spellen op woordniveau.

Bron: Stichting Dyslexie Nederland, Diagnose van Dyslexie, 2004.

Voor veel leerlingen vormt dyslexie een belangrijke belemmering om onderwijs op hun eigen niveau te kunnen volgen. Voor de dyslectische leerling is het belangrijk dat zijn/haar kwaliteiten en talenten benadrukt worden.

3. Waar heeft de dyslectische leerling last van?

De uitingvormen van dyslexie kunnen heel verschillend zijn.

Waar een leerling last van heeft en de mate waarin varieert per individu.

Taaltaken

- technisch lezen
- spellen
- spreken
- luisteren

Algemene leerproblemen

- geheugen
- aandacht
- informatieverwerking
- automatisering

Functionele taken en vakken die een beroep doen op geletterdheid

- stagnaties bij begrijpend lezen
- moeite met een onheldere lay-out en indeling van een tekst
- moeite met het lezen van teksten in een lettertype kleiner dan 12
- moeite met het zelf construeren van teksten
- onvoldoende nauwkeurig
- fouten maken bij het overnemen van tekst
- fouten over het hoofd zien

Sociaal emotionele ontwikkeling

Dyslexie kan leiden tot problemen op het gebied van sociaal-emotioneel functioneren en op het gebied van taak- en werkhouding.

Denk aan:

- (faal)angst
- depressiviteit
- vermijding
- zwakke motivatie
- gedragsproblemen
- negatief zelfbeeld
- inadequaat taakgedrag
- inadequate leerstijlen
- onvoldoende werkverzorging
- zwak doorzettingsvermogen
- moeite met plannen en organiseren.

4. Rol van de mentor, docent, leerling en ouders/verzorgers

De mentor:

- Laat de leerling weten op de hoogte te zijn van de dyslexie en spreekt positieve en duidelijke verwachtingen uit. Extra aandacht werkt motiverend.
- Houdt in de gaten hoe de dyslectische leerling omgaat met zijn/haar dyslexie en is alert op sociaal emotionele problemen die een gevolg kunnen zijn van dyslexie.
- Heeft contact met de ouders over wat de school kan doen voor de dyslectische leerling en wat de ouders voor hun kind kunnen doen.
- Heeft contact met collega's over de voortgang van de dyslectische leerling en over het naleven van de gemaakte afspraken.
- Verwijst de leerling naar remedial teaching wanneer extra ondersteuning of inzet van hulpmiddelen gewenst is.
- Noteert afspraken in het plan van aanpak.

De docent:

- Laat weten op de hoogte te zijn van de dyslexie en bespreekt wat de leerling voor zijn/haar vak nodig heeft.
- Laat een 'D' op toetsen schrijven.
- Geeft zo vaak mogelijk positieve feedback.
- Biedt de standaardfaciliteiten aan (zie blz. 8)
- Is op de hoogte van extra faciliteiten die in Magister genoteerd staan.
- Zorgt voor een rustige en duidelijke lay-out van toetsen met lettertype Arial of Verdana 12- 14
- Maakt sectieafspraken over beoordelingen en normeringen.

De leerling:

- Gaat positief met zijn/haar taalhandicap om.
- Weet dat er naast het recht op faciliteiten ook de plicht is om je best te doen.
- Schrijft een 'D' op al het schriftelijke werk.
- Vraagt om extra hulp en uitleg als het niet goed gaat met leren.
- Maakt waar nodig gebruik van hulpmiddelen (werken op de computer, gebruik maken van voorleessoftware, e.d.)
- Maakt een planning voor huiswerk (m.b.v. ouders/docent).
- Maakt op tijd afspraken met docenten over een aangepaste manier van toetsen (toets in twee delen, met voorleessoftware, e.d.).

De ouders/verzorgers:

- Helpen hun kind bij het plannen van het huiswerk (raadplegen Magister).
- Bieden waar nodig ondersteuning bij het maken van huiswerk.
- Stimuleren het werken met hulpmiddelen als de leerling daar duidelijk baat bij heeft.
- Bieden structuur: huiswerk maken op vaste werkplek, de werkplek netjes en overzichtelijk houden, erop toezien dat de schooltas goed wordt ingepakt, de agenda in de gaten houden, etc.
- Stimuleren hun kind om te lezen, bijvoorbeeld door zelf voor te lezen. School kan advies geven over geschikte leesboeken.
- Stimuleren hun kind om extra te oefenen op onderdelen waar hij/zij moeite mee heeft. School kan advies geven over internetsites met bruikbaar materiaal.

5. Procedures begeleiding en ondersteuning

Algemene procedures voor leerlingen met een dyslexieverklaring

- De zorgcoördinator vermeldt in het kwadrant van Magister dat er een dyslexieverklaring is.
- De remedial teacher bespreekt met de leerling welke ondersteuning hij/zij nodig heeft.
- Leerlingen en ouders krijgen informatie over de voorleessoftware ClaroRead en de LEX App. We hebben een schoollicentie voor ClaroRead, leerlingen kunnen deze gratis thuis downloaden. De LEX App kan ook gratis worden gedownload. De remedial teacher bestelt op verzoek schoolboeken voor deze software bij Dedicon.
- De afspraken worden in Magister genoteerd.
- De zorgcoördinator regelt ondersteuning wanneer er problemen zijn op sociaal-emotioneel gebied.
- De coördinator van de CITO volgoetsen regelt een audio versie van de toets.
- De examensecretaris meldt de dyslectische leerlingen aan bij DUO (zie blz. 9).

Procedure voor leerlingen met een vermoeden van dyslexie

- Bij een vermoeden van dyslexie, kan de remedial teacher een screening doen.
- De remedial teacher maakt een verslag van de resultaten.
- De zorgcoördinator bespreekt de resultaten met ouders/verzorgers en adviseert over eventueel vervolgonderzoek.

6. Standaardfaciliteiten en aanvullende afspraken

Alle dyslectische leerlingen krijgen de volgende standaardfaciliteiten:

1. extra tijd voor toetsen (+ 25% van de gewone toetstijd)
2. aangepaste beoordeling voor spelfouten
3. toetsen zijn gemaakt in een heldere lay-out (lettergrootte 12-14, lettertype Arial, Verdana)

Per leerling kunnen aanvullende afspraken worden gemaakt. Deze worden genoteerd in Magister. Mogelijke aanvullende afspraken/faciliteiten:

- Gebruik maken van hulpmiddelen zoals: hulpkaarten voor taal en rekenen, laptop, voorleessoftware (ClaroRead, LEX App).
- Vooraan in de klas zitten.
- Tijd krijgen om hardop voorlezen voor te bereiden.
- Grote toetsen in twee delen maken.
- Wanneer gewenst teksten vergroten tot A3-formaat.
- In overleg toetsen herkansen na bespreking van de toets.
- Duidelijke uitleg over de beoordeling van toetsen.
- Mondeling herkansen, wanneer schriftelijke toets onvoldoende is.
- Bepaalde toetsen altijd mondeling mogen maken (bijvoorbeeld woordjestoetsen)
- Een schriftelijke toets met onvoldoende resultaat mondeling toelichten met de kans alsnog een voldoende te halen.
- Toetsen in een rustige ruimte maken.

7. Officiële regelingen m.b.t. het centraal schriftelijk eindexamen

Artikel 55 van het Eindexamenbesluit bepaalt dat de directeur van de school bij school- en centraal examen aanvullende maatregelen kan treffen gericht op het bevorderen van de toegankelijkheid van de examens voor kandidaten met een beperking.

- De directeur (i.o. examensecretaris) meldt de leerlingen die in aanmerking komen voor de dyslectische variant, voor 1 november van het examenjaar, bij de Inspectie van het Onderwijs.
- Alleen de leerlingen met een verklaring van een erkend deskundige worden aangemeld.
- Aanpassingen bij het CSE moeten zijn voorafgegaan door vergelijkbare aanpassingen in onderwijs en schoolexamen.
- Hulpmiddelen als reken- en spellingskaarten en digitale woordenboeken zijn niet toegestaan.
- Aan kandidaten met een deskundigenverklaring omtrent dyslexie mag het gebruik van spellingcontrole worden toegestaan. De correctoren moeten de aftrekregels voor spellingfouten ook toepassen bij leerlingen die met spellingcontrole hebben gewerkt
- Bij alle schriftelijke examens is de computer toegestaan als schrijfgerei. De school kan dat toestaan voor alle kandidaten.
- Maximaal een half uur extra tijd.

8. Hulpmiddelen en faciliteiten bij het schoolexamen

Voor het gebruik van hulpmiddelen tijdens het schoolexamen zijn geen wettelijke voorschriften. Dat betekent dat de regels die de school stelt voor hulpmiddelen een zaak van de school is. Deze regels moeten wel goed gecommuniceerd worden en in het PTA worden vermeld. (Bron SLO)

Met de leerling wordt van tevoren afgesproken welke hulpmiddelen/faciliteiten gewenst zijn. We sluiten aan bij de begeleidingsadviezen, vermeld in de deskundigenverklaring.

Er kunnen o.a. afspraken worden gemaakt betreffende:

- Verlenging van de examentijd.
- Gebruik van software op het gebied van dyslexie (ClaroRead)
- Spellingcontrole gebruiken bij digitale opdrachten.
- Het toestaan van hulpmiddelen (reken en spellingskaarten, digitale woordenboeken).
- Gebruik van vergrote teksten tot A3-formaat.
- De mogelijkheid het opgavenblad als kladpapier te gebruiken (onderstrepen, aantekeningen maken, schema's maken, etc.)
- Toetsen in een rustige ruimte maken.
- Grote toetsen in twee delen maken.
- Toetsen mondeling maken.
- Alle andere aanpassingen die vermeld worden op deskundigenverklaring.

9. Aangepaste beoordeling Nederlands

1. Algemeen geldt: datgene dat getoetst wordt, wordt ook beoordeeld. Zie ook punt 4.
2. Fouten met betrekking tot letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden bij dyslectische leerlingen niet fout gerekend (duer i.p.v. deur). Dit wordt bij schoolexamenopdrachten (schrijfvaardigheid) wel fout gerekend.
3. Fouten met betrekking tot (mede)klinkerverdubbeling worden bij dyslectische leerlingen niet gerekend (koopen ipv kopen, verekt i.p.v. verrekt). Dit wordt bij schoolexamenopdrachten (schrijfvaardigheid) wel fout gerekend.
4. Fouten met betrekking tot leerbare regels worden wel gerekend (dyslectisch of niet): bij werkwoordspelling gaat het dus bijvoorbeeld om de goede uitgang: -d, -t, -te(n), tte(n), -de(n) en -dde(n). 'Hij heeft zijn spier verekt' (i.p.v. verrekt), wordt fout gerekend. 'Hij heeft zijn spier verrekt' (i.p.v. verrekt), wordt niet fout gerekend.
5. Het gebruik van een overbodige -n wordt bij dyslectische leerlingen slechts 1x fout gerekend. (een groten jongen/een voorspelbaren uitslag i.p.v. een grote jongen/een voorspelbare uitslag). Dit wordt bij schoolexamenopdrachten (schrijfvaardigheid) wel fout gerekend.
6. Binnen het jaarprogramma is spelling slechts een onderdeel van het vak Nederlands, dus een dyslectische leerling kan dit onderdeel compenseren met andere onderdelen.
7. Wanneer leerlingen werk inleveren dat op de computer is gemaakt, worden fouten die met behulp van de spellingscontrole verbeterd kunnen worden, fout gerekend.

10. Aangepaste beoordeling Moderne Vreemde Talen

1. In de toetsen van de MVT worden spellingsfouten in Nederlandse woorden niet gerekend.
2. Een (gedeeltelijk) fonetische spelling wordt goed gerekend. Als het woord niet als zodanig herkenbaar is, wordt het fout gerekend.
3. Landen, hoofdsteden (in het Engels ook namen van dagen en maanden) etc. moeten ook door dyslectische leerlingen met een hoofdletter worden geschreven. Anders wordt het woord gedeeltelijk fout gerekend.
4. Eenzelfde spelfout wordt slechts eenmaal gerekend.
5. De spelling wordt niet bij alle toets onderdelen even streng beoordeeld.
6. Er wordt onderscheid gemaakt tussen spellingsfouten en grammaticale fouten. Grammaticale constructies die spellingsfouten bevatten, maar grammaticaal correct zijn, worden goed gerekend.

In de onderbouw is de beoordeling van spelfouten soepeler dan in de bovenbouw. Uiteindelijk wordt de leerling bij het examen wel afgerekend op zijn spelfouten. (CEVO)

Bijlage 1

Tips voor docenten

In gesprek met de leerling

- Laat de leerling merken dat je weet van zijn/haar dyslexie.
- Spreek duidelijke en positieve verwachtingen uit.
- Dyslexie kan gevolgen hebben op sociaal-emotioneel gebied (faalangst, gedemotiveerd raken). Houd dit in de gaten.
- Vraag waar heeft hij/zij moeite mee voor jouw vak en hoe je daarbij kunt helpen.
- Maak afspraken met de leerling over hardop voorlezen in de les.
- Stimuleer de leerling om hulpmiddelen te gebruiken als je denkt dat hij/zij daar baat bij heeft. De leerling wil niet anders zijn en heeft soms een zetje nodig.

In de les

- Geef extra tijd voor lezen, schrijven en het geven van antwoorden.
- Veeg tekst op het bord niet te snel weg.
- Leerlingen met dyslexie hebben vaak meer last van omgevingslawaai, check of ze instructies goed hebben gehoord en zet ze vooraan.
- Laat waar nodig gebruik maken van hulpkaartjes (spelling, tafels, e.d.).
- Controleer met regelmaat agenda, werkboeken en schriften.
- Maak aan klasgenoten duidelijk dat dyslectische leerlingen de extra faciliteiten nodig hebben.

ICT

- Werken op een tablet/laptop, wanneer het handschrift zwak is.
- Werkstukken/verslagen op de computer maken met gebruik van spellingscontrole.
- Gebruik maken van de software bij de methode.
- Gebruik maken van ICT hulpmiddelen (zoals Claroread, LEX app), wanneer het lezen veel tijd/moeite kost.

Huiswerk

- Geef huiswerk tijdig op en schrijf het op het bord.
- Zorg ervoor dat leerlingen het huiswerk rustig kunnen noteren, geef een eventuele toelichting pas nadat het is genoteerd.
- Geef het leren van begrippen en woordjes tussentijds als huiswerk.

Toetsen

- Laat de leerling een **D** op zijn toetsblad schrijven.
- Laat grote toetsen zo nodig in twee delen maken.
- Maak duidelijk hoe je toetsen beoordeelt, m.n. wat betreft spelfouten (dit kan verschillen per dyslectische leerling).
- Gebruik in overleg met de leerling een andere toetsvorm wanneer de resultaten onvoldoende zijn, maar de inzet voldoende is (bijvoorbeeld mondeling).
- Toets regelmatig kleine hoeveelheden.
- Zorg voor rust en extra tijd, laat de leerling de toets eventueel buiten de klas maken.

Bijlage 2

Er zijn ontzettend veel sites over dyslexie. De meest bekende zijn in deze bijlage opgenomen.

Sites voor algemene informatie

- www.masterplandyslexie.nl – op deze site staan veel interessante links
- www.balansdigitaal.nl
- www.dyslexieplein.nl
- www.dyslexieweb.nl
- www.expertisecentrumnederlands.nl

Oefenprogramma's

- www.wrts.nl (overhoorprogramma, voor een deel gratis)
- www.quizlet.com (overhoorprogramma, gratis)
- www.digischool.nl (informatie en oefeningen voor alle vakken)
- www.beetjespellen.nl (dagelijks een paar minuten spelling oefenen)
- www.lereniseenmakkie.nl (tips over hoe je beste kunt leren)
- www.jufmelis.nl (taaloefeningen, voor een deel gratis)
- www.onlineklas.nl (ga naar gratis oefenen, kies: taal, rekenen of topografie)
- <http://nederlandswebsite.nl> (oefeningen spelling en grammatica Nederlands)

Voorleesfaciliteiten

- www.lexima.nl (informatie over software)
- www.aangepastlezen.nl (gesproken boeken, lidmaatschap tot 18 jaar gratis)
- www.dedicon.nl (audio schoolboeken in diverse formaten)
- <http://www.daisy.org/amis/download/translations> (gratis daisyspeler voor de computer)
- www.dyslexion.nl (uitgeverij met boeken in dyslexie lettertype)

Bijlage 3

Kenmerkende problemen bij dyslexie

Probleem bij:	Komt tot uiting bij:	Consequentie:
Het automatiseren	directe woord herkenning (technisch lezen)	slecht tekstbegrip, traag lezen
	onthouden van woordbeelden	foutieve spelling
	onthouden van losse gegevens	jaartallen, topografie, formules, rijtjes, woordjes en begrippen beklijven niet
	twee dingen tegelijk doen	Schrijven en luisteren is moeilijk net als het Overnemen van aantekeningen
	informatieverwerking	Moeite met werkstuk maken/ zelfstandige opdracht
Moderne Vreemde Talen	Het horen van klankverschillen	Foutieve spelling
	Fonetische uitspraak (woord uitspreken zoals het klinkt)	Foutieve uitspraak of verhaspelen van woorden
Verbale vaardigheden	Het vinden van de juiste woorden	Leerling maakt verbaal zwakke indruk
	Het onder woorden brengen van een verhaal. Spreekt bij voorkeur in korte zinnen	idem
Concentratie	Het zich moeilijk kunnen afsluiten van onbelangrijke zaken of achtergrond geluiden	Snel afgeleid zijn
Sociaal-emotionele ontwikkeling	Lage cijfers ondanks grote inspanning	Frustratie en demotivatie
		Vluchtig taakgedrag
		Doorzettingsvermogen wordt minder
		Faalangstig

